

บทที่ 3

มาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

แม้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 จะมีการออกแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยให้มีการจัดตั้งศาล ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ไว้เป็นการเฉพาะ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกระบวนการยุติธรรมแต่ปัญหาว่าศาลที่จัดตั้งขึ้นดังกล่าว จะมีความเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานในฐานะศาลที่มีความเชี่ยวชาญสามารถแสดงบทบาทกำหนดแนวทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสร้างสรรค์จริงหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาที่วิทยานิพนธ์นี้จะนำเสนอให้เห็น เพราะหัวใจสำคัญของการดำเนินการเพื่อแก้ไขความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมให้มีความพร้อมที่จะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมย่อมเป็นเป้าหมายที่คาดหวังไว้ สอดคล้องกับหลักการที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิรับรองว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่เด็กควรเติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัวในบรรยากาศแห่งความสุข ความรัก ความเข้าใจ⁷⁸ และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กว่าในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะโดยสถาบันสังคม สงเคราะห์รัฐ เอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก⁷⁹

กระบวนการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 และมีผลบังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2554 นั้น มีความมุ่งเน้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติกับสตรีในทุกรูปแบบ เด็กและเยาวชน โดยทั่วไปแล้วย่อมมีวุฒิภาวะที่แตกต่าง

⁷⁸ อารัมภบท ตามอนุสัญญาว่าด้วยเด็ก

⁷⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อที่ 3 (1)

จากผู้ใหญ่ ทั้งด้านการเรียนรู้ อารมณ์ พฤติกรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทั้งมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้ใหญ่ อันอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาเพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนจึงต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวครอบคลุมทุกจังหวัด ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีซึ่งเด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ไม่ว่าจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติอื่นๆ คดีอาญาที่โอนมาจากศาลปกติในกรณีที่จำเลยอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ เมื่อศาลปกติพิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต และนิสัยแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชน และยังมีคดีครอบครัว คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ และคดีอื่นๆ ที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

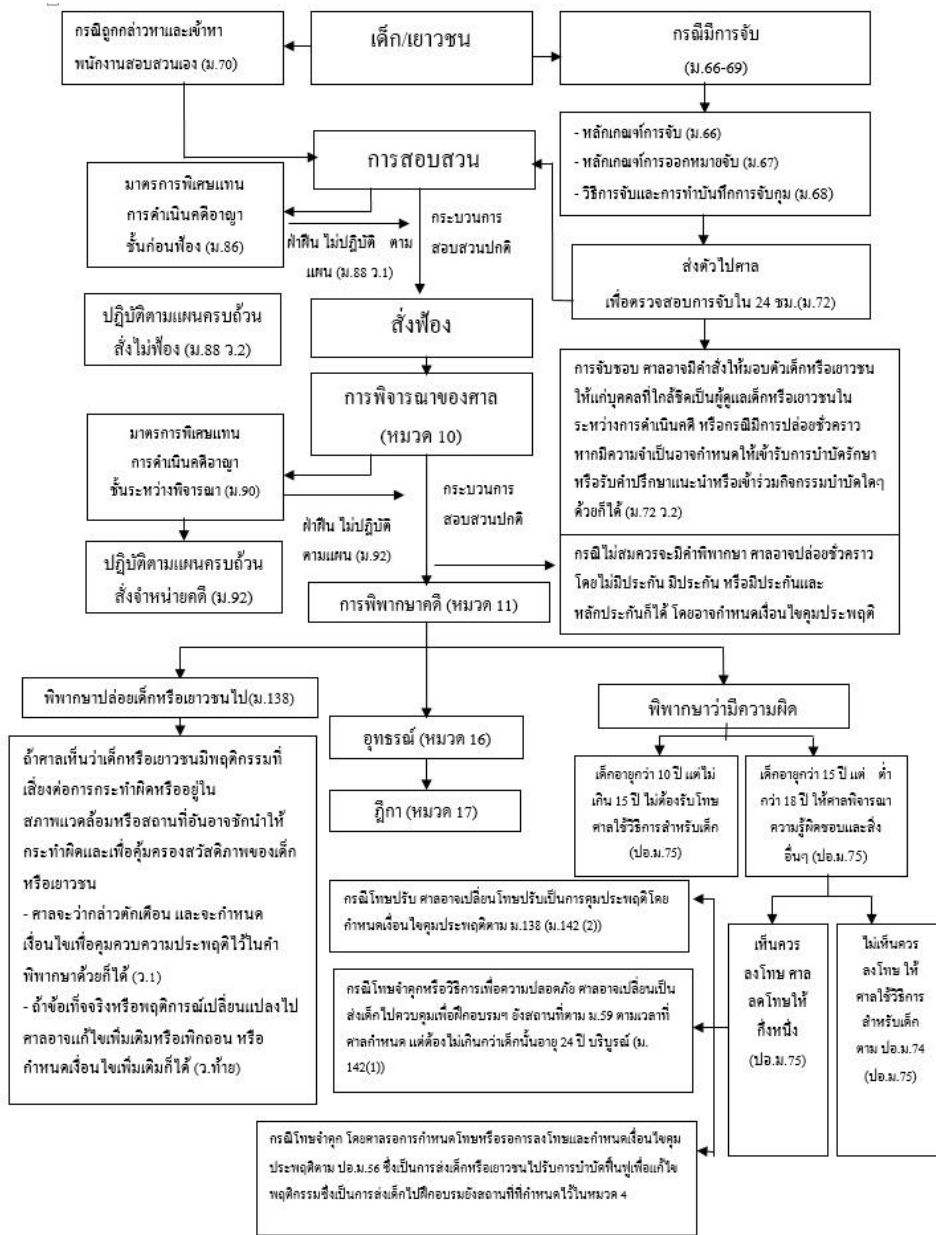
กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเกิดจากแนวคิดที่สังคมมองว่าเด็กและเยาวชนมีความอ่อนไหวและสามารถถูกครอบงำในทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ การให้เด็กและเยาวชนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดทางอาญาสืบเนื่องมาจากเด็กและเยาวชนเหล่านั้นอาจได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างไม่เหมาะสม เพราะการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงแสดงออกมาอันเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกให้เห็นถึงเหตุผลสำคัญที่รัฐจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองเด็กของบิดามารดาโดยรัฐแสดงบทบาทเสมือนบิดามารดาของเด็กก่อนที่เด็กและเยาวชนจะได้รับผลร้ายแรงมากขึ้นกว่านี้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก⁸⁰ จึงมีแนวคิดความยุติธรรมโดยแนวคิดสวัสดิการจะให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ⁸¹

⁸⁰ (The American Juvenile Justice System (California:Sage Publication, 1995) p.17 โดย Gennaro F. Vito and Deborah G. Wilson อ้างในวัชรารักษ์ พิมพ์จุฬา (2547 หน้า 22)

⁸¹ โครงการสัมมนาด้านวิชาการเรื่องกฎหมายเยาวชนและครอบครัวฉบับใหม่ ประชาชนได้อะไร หน้าที่ 10

3.1 กระบวนการดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553⁸²

ภาพที่ 3.1 กระบวนการดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

⁸² เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ “แนวคิดและความเป็นมาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของสำนักงานกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม”, หน้า 2

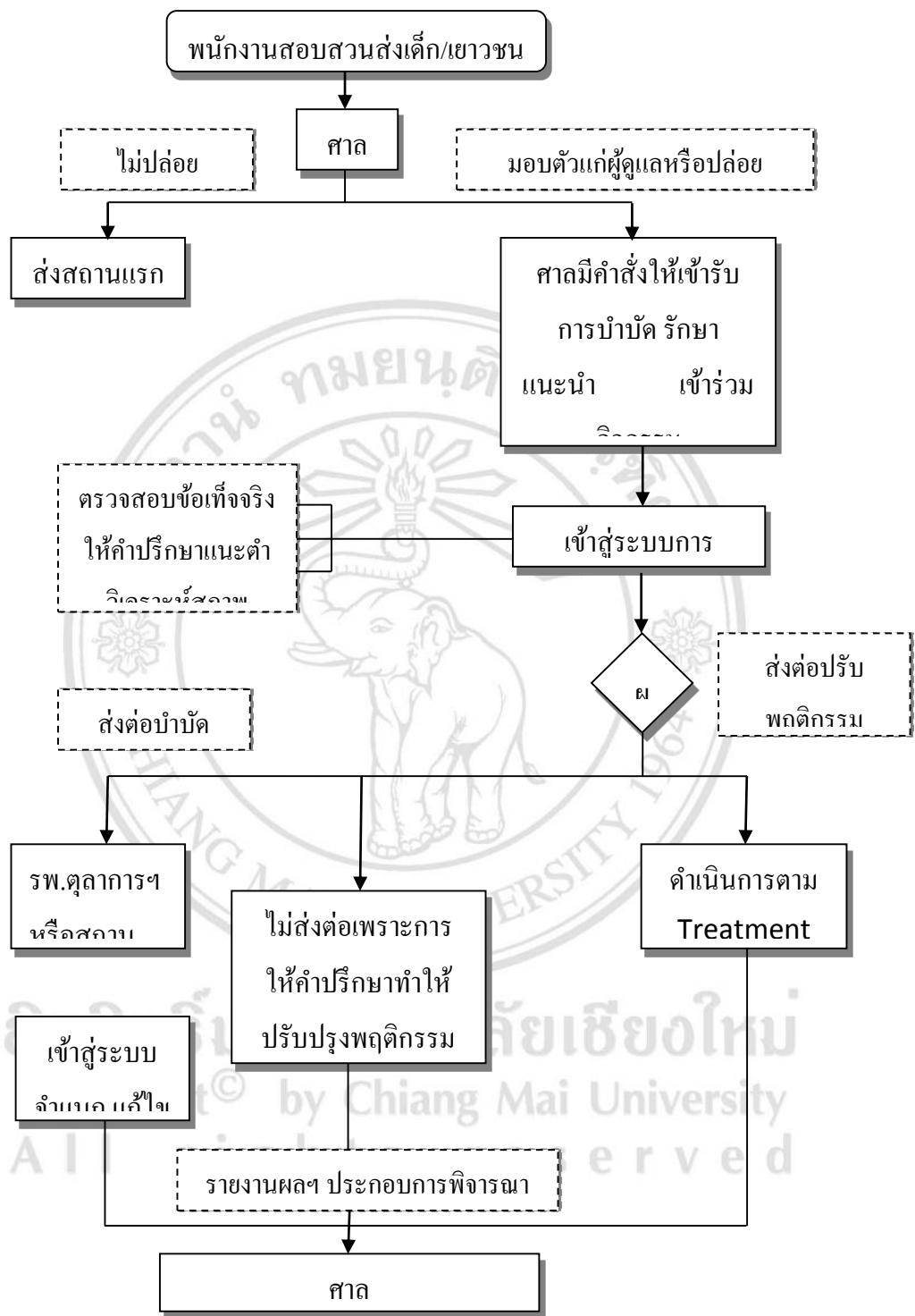
เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาหรือเข้าพบพนักงานสอบสวนหรือกรณีมีการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชน พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวน ดัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 โดยการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นและแจ้งข้อกล่าวหากระบวนการต่อไปคือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 72 คือส่งตัวไปศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อตรวจสอบการจับ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในคดีที่อาจเปรียบเทียบได้ตามมาตรา 72 วรรคท้าย ถ้าเด็กชำระค่าปรับเต็มตามที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบ สิทธินาคคืออาญามาฟ้องก็จะจับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ประกอบมาตรา 39 (3) แต่ถ้าเป็นคดีโดยทั่วไปก็จะมีการนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาตรวจสอบการจับตามมาตรา 73 หากทำการจับโดยชอบก็จะดำเนินการต่อแต่ถ้าตรวจสอบการจับแล้วเป็นการจับโดยไม่ชอบศาลก็จะปล่อยตัวเด็กไป

เมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนเสร็จจะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องคดี ในระหว่างที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนนั้น ถ้าเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไปก็จะถูกนำตัวส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กซึ่งเรียกว่าสถานแรกรับ ศาลจะมีการสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการบำบัดรักษาแนะนำและเข้าร่วมกิจกรรมและเข้าสู่ระบบการจำแนกและส่งต่อเพื่อบำบัดฟื้นฟู ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับการกระทำผิดโดยประมาทหรือลหุโทษ หากเด็กสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องผู้อำนวยการสถานพินิจก็สามารถใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจนำเสนอตามความเห็นชอบของศาลแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นชอบก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องซึ่งเป็นที่สุด แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่สำนึกก็จะมีกรรมการนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาที่ศาล (แผนภูมิการดำเนินงาน Counseling center ก่อนฟ้องคดี)⁸³

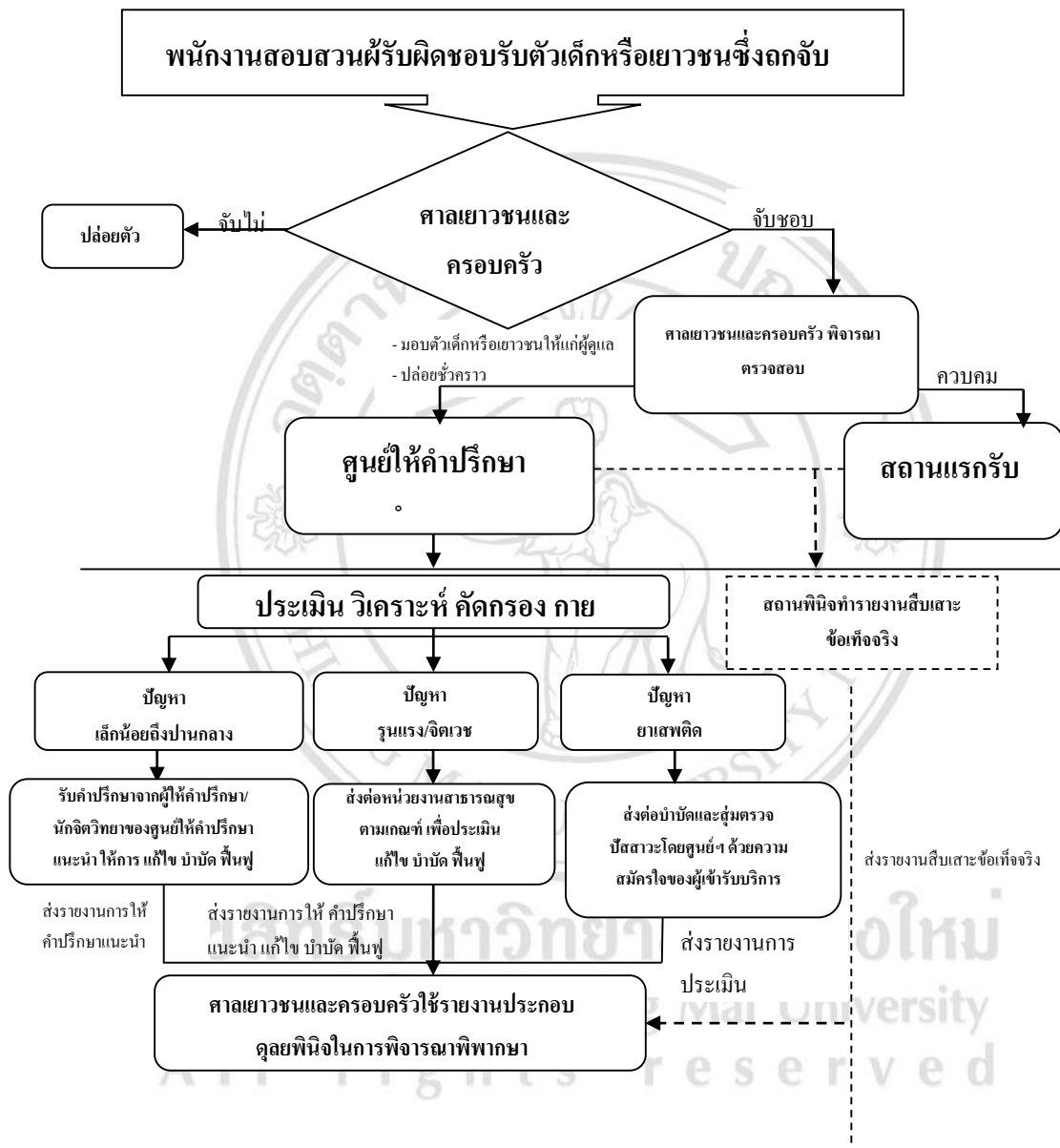
⁸³ แผนพับของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม

การดำเนินงาน Counseling center ก่อนฟ้องคดี

ภาพที่ 3.2 การดำเนินงาน Counseling center ก่อนฟ้องคดี

กรณีของเด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปก็จะมีกรณีเด็กหรือเยาวชนมาศาล ศาลจะมีคำสั่งให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (แผนภูมิการทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษา)⁸⁴

ภาพที่ 3.3 ขั้นตอนการทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม⁸⁵ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว

⁸⁵แผนผังของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานการประชุมศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่

เมื่อมีการฟ้องเด็กหรือเยาวชนไม่ว่าจะเป็นเพราะเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจไม่รู้สำนึกในการกระทำหรือเพิ่งมาศาลเนื่องจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี ก่อนมีคำพิพากษาหากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน และพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรง ศาลมีอำนาจสั่งใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 เพราะเมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วนศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีไปตามมาตรา 92 แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแผนตามมาตรา 92 ศาลจะดำเนินคดีไปอย่างคดีอาญาธรรมดา เมื่อมีการสืบพยาน โจทก์จำเลยจนเสร็จกระบวนการศาลจะมีคำพิพากษาต่อไป หากกรณีศาลเห็นว่าไม่ควรที่จะมีคำพิพากษาแต่เห็นควรให้มีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กจนครบขั้นตอนก่อนศาลก็มีอำนาจที่จะไม่พิพากษามาตรา 132 แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไปจนเสร็จคดีแล้วแต่ปรากฏว่าไม่มีหลักฐานที่จะพอฟังว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ถ้าศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปให้กระทำผิดและเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กศาลมีอำนาจที่ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในสถานที่ตามที่ศาลกำหนดตามมาตรา 138 แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามศาลก็จะมีคำพิพากษาลงโทษไป

แต่อย่างไรก็ตามในถ้าศาลจะพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนมีความผิดและต้องลงโทษ ศาลมีอำนาจลดโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 หรือตามมาตรา 75 แล้วแต่กรณี (ดูกระบวนการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนในคดีอาญา)

กระบวนการเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 ให้ความหมายของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไว้ว่า มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษา แนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษาหรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ การบำบัดฟื้นฟูนั้นก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเพื่อที่จะสามารถกลับไปอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข กระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ ทำอย่างไรจึงจะให้เด็กรู้สำนึกในการกระทำได้ โดยหลักการแล้วเด็กจะรู้สำนึกในการกระทำได้นั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อภายหลังผ่านกระบวนการประชุมหรือจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว⁸⁶ ซึ่งการรู้สำนึกในการกระทำนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 86 และมาตรา 90 เป็นเงื่อนไขสำคัญ

⁸⁶ อภินิติ โพธิ์พร้อม, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน ตอนที่ 1 , กฎหมายว่าไรตี้ของวารสารยุติธรรมปริทัศน์ หน้า 20

ที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90 ต่อไป ซึ่งในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้ปรับปรุงเงื่อนไขการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจากกรณีเด็กหรือเยาวชนต้องให้การรับสารภาพมาเป็นต้องรู้สำนึกในการกระทำนั้น เพราะตามข้อสรุปของที่ประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกานั้นต้องการให้นำหลักการโดยมุ่งหันเหหรือผันเด็กหรือเยาวชนที่สามารถดำเนินการตามเงื่อนไขออกมาจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ต้องฟ้อง โดยมีกระบวนการเปิดกว้างเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ชุมชน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีอย่างเป็นระบบทำให้การเกิดการเยียวยาผู้เสียหาย ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งกระบวนการให้เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกผิดอันเป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไปพร้อมกันอย่างสมดุลโดยที่ประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นให้นำหลักการทั้งสองอย่างปรับรวมเข้าด้วยกัน⁸⁷ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมยังได้ชี้แจงว่าหลักการเรื่องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเป็นกรณีที่ได้รับสารภาพแล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างเต็มที่ ส่วนหลักการเรื่องการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) นั้นเป็นกรณีที่เด็กยังไม่ได้รับสารภาพซึ่งมีข้อสังเกตว่าร่างมาตรา 86 นี้ เป็นการผสมผสานของหลักการและบัญญัติให้คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษต่ำนั้น กำหนดเงื่อนไขให้เด็กต้องรับสารภาพด้วยจะทำให้เด็กเข้าสู่ช่องทางนี้ได้น้อยลงจึงไม่ควรกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้เพื่อให้เด็กเข้าสู่กระบวนการนี้ได้มากขึ้นและเพื่อให้เกิดการทำงานและการตรวจสอบร่วมกันจึงควรกำหนดให้พนักงานอัยการและศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขแผนได้⁸⁸ กระบวนการเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าก่อนหรือหลังฟ้องจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อที่จะแก้ไขความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมให้พร้อมที่จะกลับไปใช้ชีวิตในสังคม⁸⁹ แต่อย่างไรก็ตามหากเด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90 แล้ว ก็จะมีโอกาสที่จะทำการขัดเกลาคความประพฤติของตนซึ่งนำไปสู่การดำเนินคดียังกระบวนการยุติธรรมตามปกติจะต้องมีการสืบพยาน โฉทกจำเลย ทำให้เด็กหรือเยาวชนมีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อชีวิตของเขาต่อไป กระบวนการเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจึงอยู่ในดุลพินิจของศาล

⁸⁷ สรุปความเป็นมาการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ...) (พ.ศ....) (เสนอต่อคณะรัฐมนตรี) หน้าที่ 8

⁸⁸ สรุปความเป็นมาการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว. อ่างแล้ว, หน้า 9

⁸⁹ อภิรดี โพธิ์พร้อม, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน(ตอนจบ) กฎหมายวาไรตี้ของวารสารยุติธรรมปริทัศน์ หน้าที่ 9

ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันจะเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการปราบปรามและลงโทษ ซึ่งรูปแบบที่ศาลนำมาใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ

1. วิธียังไม่ตัดอิสรภาพ อันได้แก่

1.1 ว่ากล่าวตักเตือนและปล่อยตัวไป

1.2 มอบตัวให้บิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยโดยวางข้อกำหนดไม่ให้เด็กหรือเยาวชนก่อเหตุร้าย

1.3 รอกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอกำหนดโทษไว้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติก่อเหตุร้ายหรือไม่ให้

1.4 ให้ใช้ค่าเสียหาย

1.5 ให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

1.6 ให้เข้าร่วมการบำบัดรักษา การติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยหรืออย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

1.7 ปรับ

1.8 รอกำหนดโทษไว้ก่อนเพื่อให้จำเลยได้ปรับปรุงตนเองโดยยังไม่สมควรมีคำพิพากษาโดยในระหว่างนี้ศาลจะมีคำสั่งปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจ โดยกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ ซึ่งเงื่อนไขนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เช่น การให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ ฝึกหัดหรือทำงานให้เป็นกิจลักษณะหรือให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือให้รับการบำบัดรักษาเสพติด

2. กรณีวิธีการตัดอิสรภาพ ได้แก่ การส่งตัวไปฝึกอบรมมีกำหนดเวลานแน่นอนหรือมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูงไว้ และกำหนดระยะเวลาที่ศาลอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดหรือจำคุกที่เรือนจำ⁹⁰

---

⁹⁰ ศิริชัย จันทร์สว่าง, การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2544 หน้า 71 และ 72

3.2 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86

การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 นี้ มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก่อนมีการฟ้องคดี การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 นี้ เป็นการไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติโดยให้ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยเด็กนี้จะต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำโดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ เช่น เด็กหรือเยาวชนถูกจับในข้อหาลักทรัพย์ในเวลากลางคืน โดยมีข้อเท็จจริงว่าขณะเด็กหรือเยาวชนกำลังจับจี้รถจักรยานยนต์ไปปรับคนรัก มีความรู้สึกหิวและไม่ มีเงินเยาวชนจึงเข้าไปปล้นขโมยเงินจำนวน 30 บาท ที่วางอยู่ที่เคาน์เตอร์ชั้นล่างของที่พักแรมของห้องพัก ต่อมาเยาวชนถูกจับกุมแต่รับสารภาพว่ากระทำความผิดและให้คำมั่นว่าจะปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดีขึ้นไม่กระทำความผิดอีก ดังนี้ เมื่อมีการแจ้งข้อหาเยาวชนดังกล่าวแล้วหากเยาวชนนี้ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวก็จะถูกนำตัวเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก แต่มีกระบวนการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก ไม่ว่าจะมีการร่วมกิจกรรมต่างๆ เมื่อเด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำของตนตาม มาตรา 86 ผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะดำเนินการทำแผนโดยให้พนักงานอัยการเห็นชอบ เมื่อเยาวชนได้ดำเนินการตามแผนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเสนอเรื่องให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการเห็นชอบจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่ยุติตาม มาตรา 88

การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา 86 นี้ เมื่อเด็กและเยาวชนดังกล่าวได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำ จะทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ถูกฟ้องคดี และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยเร็ว แต่ถ้าเด็กและเยาวชนดังกล่าวยังไม่รู้สำนึกในการกระทำ ดังนั้น พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการเพื่อฟ้องเด็กและเยาวชนต่อศาลต่อไป⁹¹

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

---

⁹¹ เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ “แนวคิดและความเป็นมาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม”, หน้า 7

ภาพที่ 3.4 การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86

การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 นี้มีถ้อยคำในมาตรา 86 ว่า “เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้อง” เป็นการคืนเด็กและเยาวชนสู่สังคมโดยการหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเช่นเดียวกับตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 63(เดิม)โดยเน้นว่าเด็กหรือเยาวชนต้องให้การรับสารภาพ

ก่อนซึ่งเกิดจากการตีความโดยไม่คำนึงถึงบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งมองในเรื่องอายุ ประวัติ สติปัญญา การศึกษาอบรม ว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและตาม มาตรา 63(เดิม) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2534 จะเป็นการควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจ เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกิน 2 ปี⁹² หลักมาตรา 63 มีความแตกต่างจากมาตรา 86 ดังนี้ คือ

1. ระยะเวลาในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนตามมาตรา 63 ต้อง ดำเนินการประชุมภายใน 25 วันนับจากวันที่พนักงานคุมประพฤติรับสำนวน ซึ่งเป็นการกำหนดขึ้น เองโดยนโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กในสมัยนั้น ส่วนการจัดดำเนินการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ต้องดำเนินการภายใน 30 วัน นับจากวันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการ กระทำตามมาตรา 87 วรรคแรก

2. ตามมาตรา 63 นั้น เด็กหรือเยาวชนต้องรับสารภาพด้วยสำนึกในความผิดอย่าง แท้จริง ซึ่งในส่วนที่สำนึกในความผิดอย่างแท้จริงนั้นเป็นนโยบายที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชนนำหลักเรื่องผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยตัวบทไม่มีบัญญัติไว้ใน กฎหมาย ส่วนตามมาตรา 86 นั้น บัญญัติไว้โดยตรงว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้อง

3. ตามมาตรา 63 เด็กหรือเยาวชนต้องยินยอมอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจโดย ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจที่จะเอาเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ทำการฝึกและอบรมในสถานพินิจโดย ไม่ต้องฟ้องต่อศาลคดีเด็กและเยาวชน คือเด็กและเยาวชนยอมอยู่ในการกำกับดูแลของสถานพินิจเป็น เวลา 2 ปี และให้มารายงานตัวเป็นระยะเวลาแล้วแต่จะกำหนด แต่ตามมาตรา 86 นั้น ในการปฏิบัติ ตามแผนบำบัดฟื้นฟูต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีตามมาตรา 87 วรรคสาม

4. การดำเนินการตามมาตรา 63 เมื่อว่าดำเนินการเสร็จแล้วก็ไม่ต้องรายงานให้ศาล ทราบ แต่ตามมาตรา 86 เมื่อจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้วพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนแล้ว ให้รายงานให้ศาลทราบ

ต่อมามีการถกเถียงกันในเรื่องตามมาตรา 63 นั้นขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่ เพราะประเด็นในเรื่องเด็กหรือเยาวชนต้องรับสารภาพด้วยความสำนึกอย่างแท้จริงนั้นไม่มีบัญญัติไว้ ในกฎหมาย โดยจะเห็นว่าในมาตรา 63 นั้น จะปฏิบัติต่อเด็กเฉพาะเด็กที่ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำ พิพากษาถึงที่สุดและสำนึกในการกระทำผิดเท่านั้นแต่ถ้าเด็กปฏิเสธโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความ

⁹² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 63 ซึ่ง บัญญัติว่า” ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะจิต วิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับ เด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและ เด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว...”

ประพจน์ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะจิต วิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติกรรมต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้จะไม่ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับเด็กที่รับสารภาพ ซึ่งขัดกับหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2550⁹³ ดังนั้นจึงมีนักกฎหมายไม่เห็นด้วยที่นำมาตรา 63 มาใช้ เพราะเห็นว่าขัดต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ⁹⁴ มาตรการนี้เป็นเครื่องมือที่จะคัดกรองเด็กและเยาวชนถ้าศาลเห็นว่าตามพฤติกรรมแห่งคดียังไม่สมควรจะพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะปล่อยไปโดยมอบตัวจำเลยให้บุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่โดยไม่มีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน โดยมีเงื่อนไขให้จำเลยมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่น ซึ่งเป็นบทบัญญัติเพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาท หากเด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลในมาตรการที่ศาลกำหนดจนสำเร็จ เด็กหรือเยาวชนก็จะถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรม ศาลจะมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา โดยให้ถือว่าสิทธิภาคีอาญาไม่ฟ้องเป็นอันระงับ

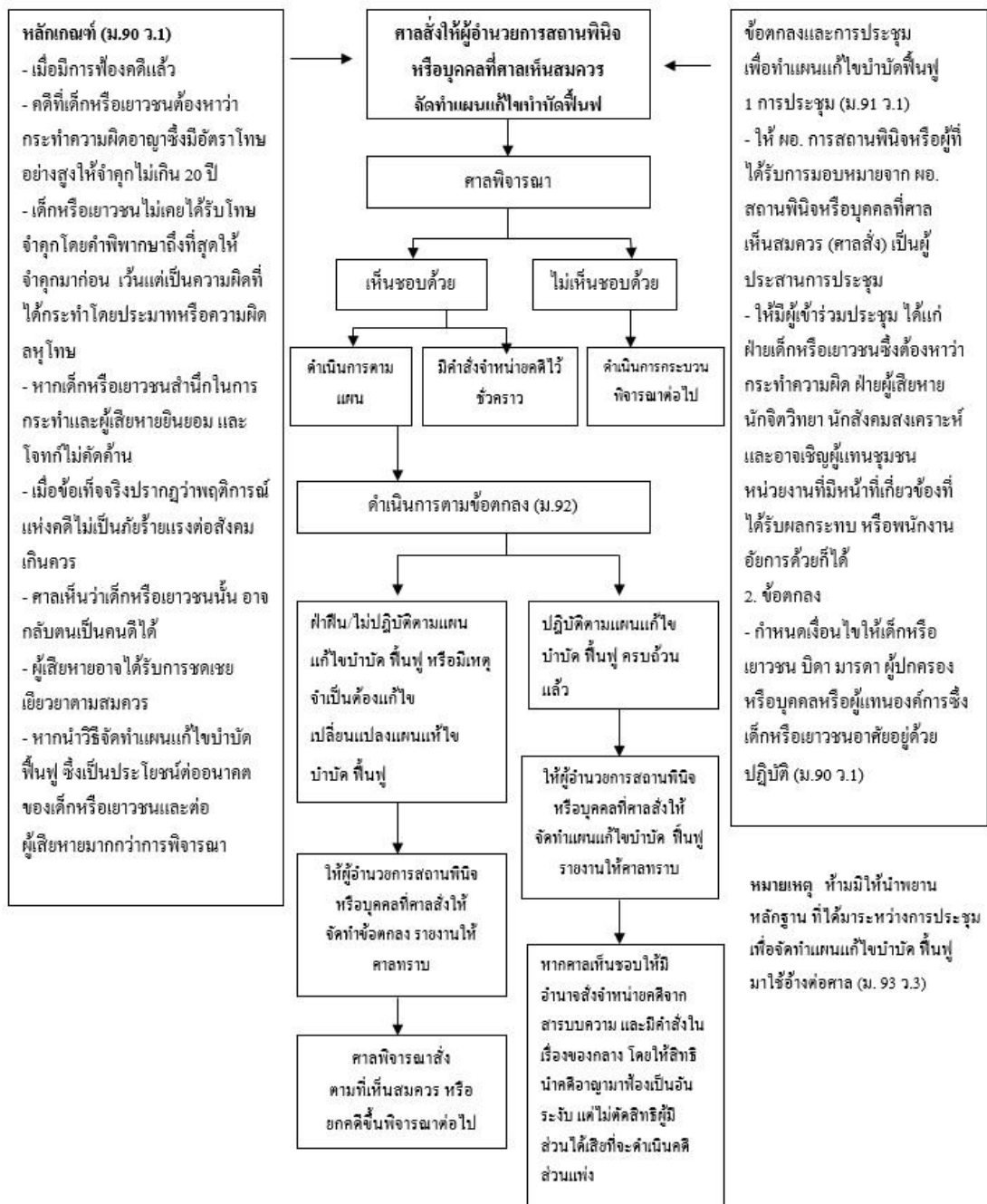
3.3 การเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 90

การเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 นี้ต้องเป็นกรณีที่ผ่านมากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 มาแล้วแต่ไม่ประสบผลสำเร็จจึงต้องมีการฟ้องคดีต่อศาล เมื่อเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีความสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ศาลก็จะดำเนินการตามมาตรา 90 ต่อไป ถ้าผลการปฏิบัติของเด็กและเยาวชนเป็นไปตามแผนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแล้ว ศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

⁹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร มาตรา 30 ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

⁹⁴ สตรีระ ทองดวง “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 คุ้มครองหรือจำกัดสิทธิตามความเสมอภาค” บทความวารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, หน้า 20

ภาพที่ 3.5 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาคดีหลังจากที่มีการฟ้องคดี⁹⁵

⁹⁵ เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ “แนวคิดและความเป็นมาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของสำนักกฎหมาย และวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม”, หน้า 8

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาคดีหลังจากที่มีการฟ้องคดีซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาล ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 90 โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. เมื่อมีการฟ้องคดีแล้ว
2. คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี
3. เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
4. หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม และโจทก์ไม่คัดค้าน
5. เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์ของคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร
6. ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้
7. ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร
8. หากนำวิธีจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าที่จะพิจารณาดำเนินคดีต่อไป

เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวศาลจะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งในการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องมีการดำเนินการคือประชุมตามมาตรา 91 วรรคหนึ่ง โดยให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เป็นผู้ประสานการประชุม ซึ่งอาจจะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือนักจิตวิทยาก็ได้ ในการเข้าประชุมนั้น จะมีผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรืออาจเชิญผู้แทนชุมชนหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบหรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ และต้องมีข้อตกลงคือการกำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติตาม ตามมาตรา 90 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลเห็นชอบตามแผนดังกล่าวนี้ ศาลก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว และดำเนินการตามแผนโดยการดำเนินการตามที่ตกลงไว้ตามมาตรา 92 ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบเมื่อศาลเห็นชอบด้วยกับแผน ศาลก็มีอำนาจจำหน่ายคดีจากสารบบ และมีคำสั่งเรื่องของกลาง โดยให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับแต่ไม่ตัดสิทธิผู้ที่มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีในส่วนแบ่งกรณีที่สองก็คือ หากไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีเหตุจำเป็นต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนบำบัดฟื้นฟู ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำข้อตกลงและก็รายงานให้ศาลทราบ ศาลก็จะมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรหรืออาจจะยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไปก็ได้

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หลังจากมีคำฟ้องนั้นก็เพื่อยุติคดีนี้ เป็นมาตรการที่ใช้ เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กหรือ เยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด กรณีนี้เป็นกรณีที่เลยขั้นตอนของมาตรา 86 มาแล้ว หรือเป็นเพราะ อัตราโทษสูงกว่า 5 ปี จึงไม่อาจดำเนินมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 ได้

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนมีหลายคนและถูกฟ้องเป็นคดีเดียวกัน การพิจารณาในการจัดทำแผน บำบัดฟื้นฟูต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไป ซึ่งจะใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่สามารถที่จะทำตามแผนได้ แต่ต้องก่อนมีคำพิพากษา และในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้ประสานการประชุม อาจเป็นผู้ พิพากษาสมทบหรืออาจเป็นนักจิตวิทยาตามแต่ที่ศาลจะตั้งต้องดำเนินการประชุมโดยเด็กหรือเยาวชน ผู้นั้นจะได้แสดงออกถึงความรู้สึกในการกระทำและรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ซึ่งเด็กหรือเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้เข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดี และตระหนักว่าทุกคนไม่ได้เพิกเฉยต่อผู้เสียหาย ต่อความรู้สึก หรือต่อความเสียหาย รวมทั้งการ ชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย สำหรับเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องอยู่ ภายใต้งื่อนไขดังต่อไปนี้⁹⁶

1. ต้องเกิดจากข้อเสนอแนะและความเห็นร่วมกันของผู้ร่วมประชุมและคำสั่งศาล
2. มาตรการต่างๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อม เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว
3. มาตรการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเอื้อต่อการฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหาย
4. ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายแล้ว
5. ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์
6. ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนด ขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือเพื่อคุ้มครองเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่มีการ ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจมีมาตรการอย่าง หนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างดังนี้⁹⁷

1. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เช่น รายงานตัว รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรม บำบัดกิจกรรมทางเลือก รับการบำบัดรักษา เข้ารับการศึกษาศึกษาหรือการฝึกอาชีพ หรือวิชาชีพ

⁹⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ.2556 ข้อ 21

⁹⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ.2556 ข้อ 21

2. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย
3. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์ไม่เกิน 30 วัน

ในการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตกลงด้วยก็ได้ (แผนภูมิมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 90)

ตัวอย่างของเรื่องนี้ คือ เยาวชนถูกจับกุมในคดีขบถในขณะเมาสุรา ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่าเยาวชนออกจากบ้าน ไปดื่มสุรากับที่ร้านจนกระทั่งเวลาประมาณ 3 ทุ่มเยาวชนจึงออกจากร้านขับรถจักรยานยนต์ 2 คัน ระหว่างทางไปซื้อสุรามารับ 1 ขวด ต่อมามีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาตรวจและห้ามไม่ให้เยาวชนดื่ม เยาวชนกับเพื่อนจึงย้ายมาดื่มบริเวณท่าเรือและมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาห้ามอีก ระหว่างนั้นมีเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจตั้งด่านตรวจจับแอลกอฮอล์ เยาวชนจึงถูกตรวจวัดแอลกอฮอล์ ปรากฏว่ามีปริมาณแอลกอฮอล์เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เยาวชนรับสารภาพว่ากระทำความผิดและสำนึกต่อการกระทำความผิดและสัญญาว่าจะไม่สร้างความเดือดร้อนหรือกระทำการใดๆ อีก ต่อมาเมื่อเยาวชนได้ประกันตัวและมาให้การรับสารภาพในชั้นศาล ศาลจึงนำเยาวชนดังกล่าวนี้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 มีการทำแผนบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหาย โดยเยาวชนรับว่าจะไม่กระทำความผิดอีก และสามารถปฏิบัติตามแผนได้จนสำเร็จ ศาลจึงมีคำสั่งจำหน่ายคดี ซึ่งจะเห็นได้ว่า เยาวชนไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ทำให้ไม่ต้องขึ้นศาลแต่ต้องปฏิบัติตามแผน เยาวชนจึงสามารถกลับไปสู่วงจรครอบครัวและชุมชนได้เร็วขึ้น แต่ถ้าเยาวชนไม่รู้สำนึกในการกระทำความผิดและต่อสู้คดี เยาวชนก็จะถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมไปตามปกติต้องขึ้นศาล และหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเยาวชนกระทำความผิดก็จะถูกศาลพิพากษาเป็นตราบาปต่อเยาวชนต่อไป

3.4 การใช้มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการมีคำพิพากษา

3.4.1 กรณีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132

กรณีนี้เป็นเรื่องที่เกิดและเยาวชนถูกฟ้องศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วแต่ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาซึ่งเด็กและเยาวชนดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติมาแล้วโดยไม่มีการทำแผนบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 หรือตามมาตรา 90 และรวมถึงกรณีที่เกิดและเยาวชนปฏิบัติไม่สำเร็จจนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 นี้ เป็นมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเมื่อเด็กและเยาวชนเข้า

ผู้กระบวนกรแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวก็จะไม่มีมลทิน เด็กและเยาวชนก็จะกลับไปอยู่กับสังคมได้ตามปกติ แต่จำเลยหรือเด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลเสียก่อน เช่น เด็กและเยาวชนต้องไปรายงานตัวเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยเริ่มเมื่อมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36 (1) ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนได้ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจตามมาตรา 82 (2), 116 หรือ 117 แล้ว และถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจขอแถลงเพิ่มเติม ศาลก็จะรับประกอบการพิจารณาตามมาตรา 131

มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการพิพากษามาตรา 132 วรรคหนึ่งนี้มีหลักเกณฑ์คือต้องเป็นกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36 (1) ซึ่งศาลจะใช้รายงานการสืบเสาะนี้โดยผู้อำนวยการสถานพินิจต้องทำความเห็นตามมาตรา 82 (2), 116 หรือ 117 แล้ว หรือจะแถลงความเห็นเพิ่มเติมประกอบให้ศาลพิจารณาตามมาตรา 131 ศาลจะต้องเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะต้องมีคำพิพากษา หรือเป็นกรณีที่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอและศาลได้สอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลจะมีคำสั่งดังนี้คือ

1. ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บุคคลดังกล่าวบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัย โดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน โดยอาจกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลใดหรือองค์กรด้านเด็กเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด หรือกิจกรรมทางเลือก หรือใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยภายในระยะเวลาอันสมควร ไม่เกินกว่าจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนจะมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง

2. ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวอาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจหรือสถานอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเป็นการชั่วคราวหรืออาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 132 วรรคสอง

ถ้าหากว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 127 แล้ว ก็ให้ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 133 วรรคหนึ่ง หรือหากจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนผิดเงื่อนไขให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไปตามมาตรา 133 วรรคสอง

ตามมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 132 นี้เป็นการไม่พิพากษาลงโทษเด็กหรือเยาวชนแต่ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขเมื่อสำเร็จจึงยุติคดีโดยไม่พิพากษา

การใช้มาตรการดังกล่าวจะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าการกระทำของตนนั้นมีผลอย่างไรต่อผู้เสียหายและให้เกิดความสำนึกในการกระทำของตน และถ้าเด็กหรือเยาวชนต้องการที่จะ

แก้ไขฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายก็ต้องทำตามแผนที่กำหนดไว้ เมื่อทำแผนสำเร็จเด็กหรือเยาวชนก็
จะไม่มีประวัติว่ากระทำความผิด สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ ส่วนกิจกรรมที่จะใช้บำบัด
ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในมาตรานี้ จะมีกิจกรรมหลายๆ อย่างแตกต่าง
ไป เช่น ให้ไปรับคำแนะนำจากนักจิตวิทยา เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้
ชีวิต ซึ่งจะทำให้เด็กหรือเยาวชนกลับไปเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อสังคมต่อไปได้⁹⁸ กระบวนการแก้ไข
บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา 132 นี้ จะมีข้อบังคับของ
ประธานสภาผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.
2556 หมวด 6 หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการสั่งตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ข้อ 5 ซึ่งมี
หลักเกณฑ์กล่าวคือ

1. คดีเสร็จการพิจารณาคดีแล้ว
2. พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร
3. เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
4. เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์

ตามข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าราชการจังหวัดดังกล่าวนี้ ไม่มีข้อจำกัดว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจะเข้าสู่
มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 , 90มาแล้วหรือไม่หรือจะมีการดำเนินคดีมา
ตามกระบวนการยุติธรรมปกติมาแล้วหรือไม่ และไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องอัตราโทษ⁹⁹

หลักเกณฑ์ตามข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าราชการจังหวัดดังกล่าวก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชน
เข้ารับการดำเนินการตามมาตรการ ก็ให้อำนาจศาลที่จะดำเนินการดังนี้คือ

1. สอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนถึงวิธีการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือ
เยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้แทนการพิพากษา ซึ่งศาลอาจอนุญาตให้เด็กหรือเยาวชน
แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นได้ตามสมควร ทั้งนี้ หากศาลเห็นสมควรอาจเรียกเด็กหรือเยาวชนไป
สอบถามและทำความเข้าใจเป็นการเฉพาะตัวก็ได้

2. ในกรณีที่มีผู้เสียหาย ก็ให้ศาลถามความเห็นของผู้เสียหายเกี่ยวกับการที่ศาลจะมีคำสั่ง
ให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามข้อบังคับนี้ และเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการมีคำสั่งเพื่อ
แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน แต่ผู้เสียหายอาจแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นหนังสือก็ได้

⁹⁸ สุนทรียา เหมือนพะวงศ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาองค์กรและเครือข่ายองค์กรเพื่อรองรับเด็กและเยาวชนตามคำสั่ง
และคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หน้า 5 และ 6

⁹⁹ ข้อบังคับของประธานสภาผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา
พ.ศ.2556 ข้อ 5

แต่ถ้าผู้เสียหายไม่มาศาลหรือมีเหตุจำเป็นอื่นที่ทำให้ศาลไม่อาจสอบถามผู้เสียหายได้ ศาลก็ต้องบันทึกเหตุที่ผู้เสียหายไม่มานั้นไว้ด้วย

3. ในกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้ประเมินตามสภาพปัญหาตามวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด 2 ก็ได้

กรณีนี้เป็นกรณีที่ให้อำนาจศาลถามความเห็นของเด็กหรือเยาวชนว่าจะยอมรับปฏิบัติ ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเสียก่อน ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตามมาตรา 132 นี้¹⁰⁰ เช่นกรณีศึกษาดังนี้

เยาวชนเพศชาย อายุ 15 ปีเศษถูกฟ้องในคดีความผิดฐานร่วมกันลักทรัพย์ในเวลา กลางคืน หรือรับของโจรในชั้นสอบคำให้การ ได้ความว่าเยาวชนและร่วมกับพวกไปทำการลัก ทรัพย์ยานยนต์ของผู้เสียหายไป 1 คัน ศาลสั่งให้เยาวชนไปรับคำปรึกษาแนะนำในศูนย์ให้คำปรึกษา ตามมาตรา 73 วรรคท้าย ในชั้นการพิจารณาคดีเยาวชนให้การรับสารภาพในความผิดฐานรับของโจร ต่อมาผู้อำนวยการสถานพินิจให้ความเห็นต่อศาลว่า พฤติการณ์ของจำเลยไม่ถึงกับเป็นภัยร้ายแรงต่อ สังคม จำเลยมีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ จึงเห็นควรใช้มาตรการพิเศษแทน การพิพากษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 โดยผู้เสียหายให้ความยินยอมที่จะเข้าร่วมแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยตามที่ ศาลแจ้งให้ทราบ และโจทก์ไม่คัดค้านในการที่ศาลจะทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแก่จำเลย ศาลจึงมีคำสั่ง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 132 ผู้เสียหายยินยอม โดยให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนมี กำหนด 6 เดือน

ต่อมาเยาวชนได้ปฏิบัติตามแผน กล่าวคือ เยาวชนและผู้ปกครองมารายงานตัวตามนัด เยาวชนมีความรับผิดชอบ และร่วมมือในการรับคำปรึกษา และมีความประพฤติที่ดีขึ้นไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติด เยาวชนมีรับผิดชอบมาตรงเวลา สามารถปฏิบัติตามแผน และขยันตั้งใจทำงาน เชื้อฟุ้ง ผู้ปกครอง โดยเยาวชนทำงานอยู่ที่ปั้มน้ำมัน มีรายได้วันละ 200 บาท ทำงานเก็บเงินดูแลตนเอง เมื่อมี การสุ่มตรวจปัสสาวะไม่พบสารเสพติด บิดาชื่นชมเยาวชนว่าปฏิบัติตัวดีเชื้อฟุ้งบิดามารดามีการไปมา หาสู่ทุกวัน และมีความสนิทสนมและเข้าใจกันดีมากขึ้น เมื่อเยาวชนมีปัญหาจะมาปรึกษาบิดา เยาวชน ตั้งเป้าหมายว่าอยากทำงานเก็บเงิน และหางานทำที่มั่นคง เพื่อมาดูแลบิดาและครอบครัว ต่อมาเยาวชน และผู้ปกครองชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายเป็นเงิน 4,000 บาท เยาวชนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

¹⁰⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 ข้อ 7

ต่อมาศาลมีคำพิพากษาว่า เมื่อเยาวชนมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนและเยาวชนมีความประพฤติไปในทางที่ดี จึงมีคำสั่งให้ยุติคดีจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 133 วรรคหนึ่ง

จากกรณีศึกษาดังกล่าว เห็นว่า เมื่อเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วจึงทราบว่าการกระทำของตนนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หลังจากที่ศาลสั่งให้เยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เยาวชนมีการแก้ไขความประพฤติที่เสียหายของตน สามารถทำงานหาเงินและชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย จึงเห็นว่ากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ใช้กับเยาวชนนี้จะทำให้เยาวชนกลับคืนสู่สังคมและไม่กระทำความผิดซ้ำต่อไปได้ เป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อศาลดำเนินการตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ข้อ 7 แล้ว หากศาลเห็นว่าไม่สมควรดำเนินการตามข้อบังคับดังกล่าวศาลก็มีคำสั่งดำเนินการตามมาตรา 132 วรรคสอง คือศาลจะส่งตัวจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชน ไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนไปดูแลชั่วคราว หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยหรือเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์

ในกรณีที่ศาลใช้มาตรการตามมาตรา 132 นี้ และดำเนินการตามข้อบังคับข้อ 7 ศาลจะกำหนดเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้

1. ให้เด็กหรือเยาวชนรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัด เข้ารับการศึกษา หรือฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจนเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ

2. ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองความประพฤติเด็กหรือเยาวชน เช่น ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกระทำความผิด ห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือห้ามคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำความผิด

3. เงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เงื่อนไขดังกล่าวจะใช้กับเด็กหรือเยาวชนแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์¹⁰¹

ในการใช้มาตรการตามมาตรา 132 ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราว หรือมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ และศาลจะมอบให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้สอดส่องกำกับดูแลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนและรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควร แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีพฤติกรรมอื่นใดหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนไปศาลก็มีอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงวิธีการต่อเด็กหรือเยาวชนเสียใหม่ให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญได้ แต่ถ้าเด็กผิดเงื่อนไขศาลก็เรียกเด็กหรือเยาวชนพร้อม บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยมาสอบถามได้ แต่ถ้าสอบถามแล้วเด็กผิดเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุสมควรจนเป็นเหตุให้เงื่อนไขที่ศาลกำหนดไม่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนต่อไปศาลก็จะยกเลิกและยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนผิดเงื่อนไขแต่ยังอยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขต่อไปได้ ศาลก็จะว่ากล่าวตักเตือนและกำชับเด็กให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขให้เคร่งครัด และอาจเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามความเหมาะสม และเมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขในระยะเวลาที่ศาลกำหนดศาลจะนัดพร้อมเพื่อพิจารณาและสั่งยุติคดี จำหน่ายคดีออกจากสารบบและมีคำสั่งเรื่องของกลางต่อไป¹⁰²

มาตรการตามมาตรา 132 นี้ไม่จำกัดอัตราโทษไว้เหมือนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ซึ่งจะเห็นว่าเป็นมาตรการที่สามารถให้ศาลใช้ดุลพินิจได้มากขึ้นกว้างขวางครอบคลุมจักรวาลเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 39 และมาตรา 40 (1) “ในการพิจารณาพิพากษาคดีเด็ก รัฐภาคีพึงพิจารณาหามาตรการที่เหมาะสมในอันที่จะส่งเสริมและฟื้นฟูร่างกายและจิตใจเด็กเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมในสภาพแวดล้อมที่เป็นคุณแก่สวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก” “รัฐภาคีจะต้องคำนึงถึงมาตรการที่เหมาะสมที่ใช้แก่เด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กนั้นๆ คนกลับตนเป็นคนดีเพื่อกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กด้วย จะปฏิบัติต่อเด็กด่า

¹⁰¹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 ข้อ 9

¹⁰² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 ข้อ 11 – ข้อ 14

กว่ามาตรฐานที่ยอมรับทั่วไปหาได้ไม่ ไม่ว่าเด็กนั้นจะสืบเชื้อสายหรือมีสีผิวหรือถือศาสนา หรือลัทธิ การเมืองใด ๆ¹⁰³

อย่างไรก็ตามในกรณีตามมาตรา 132 นี้ ถ้าเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายก็ให้ศาลถามความเห็น ผู้เสียหายเกี่ยวกับการที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้าดำเนินการตามข้อบังคับในเรื่องการคุม ประพฤติเพื่อใช้ดุลพินิจประกอบในการมีคำสั่งหรือแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กซึ่งผู้เสียหายอาจแสดงความ คิดเห็นในเรื่องนี้เป็นหนังสือต่อศาลได้¹⁰⁴ ในกรณีนี้หากผู้เสียหายแถลงไม่ยินยอมศาลเยาวชนและ ครอบครัวคงไม่กล้าที่จะยุติคดี

และในมาตรา 132 นี้มีข้อสังเกตว่าหากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่มาศาลหรือมีเหตุจำเป็นอื่นๆ เช่น เป็นคดีความผิดต่อรัฐ ศาลจะบันทึกหมายเหตุไว้และมีคำสั่งต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

---

¹⁰³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้อง คดี พ.ศ.2556 ข้อ 39; 40(1)

¹⁰⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 ข้อ 7 (2)

3.5 กรณีศาลพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนมีความผิด (แผนภูมิกรณีศาลพิพากษาว่ามีความผิด)¹⁰⁵

หมายเหตุ ภายใต้บังคับมาตรา 143 กรณีที่จะมีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้รับการฝึกอบรมในสถานพินิจที่กำหนดไว้ในหมวด 4 ครอบคลุมระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 137 ถ้ามีเหตุอันสมควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไป เมื่อศาลเห็นเองหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้ปกครองสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในมาตรา 138 ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นับพยานผู้ติดตาม มาตรา 138 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 139 มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ม.140)

ภาพที่ 3.6 กรณีศาลพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนมีความผิด

¹⁰⁵ เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ “แนวคิดและความเป็นมาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของสำนักงานกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม”, หน้า 11

3.4.2 กรณีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 138

3.5 การใช้มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังคำพิพากษา

กรณีนี้เป็นเรื่องกรณีที่ศาลจะพิพากษาปล่อยเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไป ซึ่งจะเป็นเด็กและเยาวชนที่ได้ผ่านกระบวนการยุติธรรมปกติมาแล้วหรือเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86, 90 มาแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ และเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นไม่มีความผิดหรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิพากษาว่าเด็กและเยาวชนมีความผิดได้ ศาลยังมีดุลพินิจในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 138

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในมาตรา 138 นี้เป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติมาแล้วหรือเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86, 90 มาแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จแต่ศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นไม่ได้กระทำความผิดจึงมีเหตุที่ศาลจะพิพากษาปล่อยเด็กหรือเยาวชนนั้นไป

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในระหว่างคุมประพฤติหลังการพิพากษามีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. ศาลจะพิพากษาปล่อยเด็กหรือเยาวชนนั้นไป
2. ถ้าศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรืออยู่ในสถานที่อันอาจกระทำความผิดหรือเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือเยาวชนศาลก็จะมีอำนาจดังนี้คือ

2.1. ศาลจะว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชนรวมทั้งบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติไว้ในคำพิพากษาด้วยก็ได้ ตามมาตรา 138 (1) แต่ถ้าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนไปศาลอาจเพิ่มเติมหรือเพิกถอนเงื่อนไขก็ได้ตามมาตรา 138 วรรคท้าย

เงื่อนไขที่ศาลจะกำหนดเพื่อคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนซึ่งศาลจะมีการกำหนดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายอย่างในคำพิพากษาเท่าที่จำเป็นดังต่อไปนี้

1. ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด

2. ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น หรือได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

3. ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหากับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำผิด

4. ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนประพฤตินอนอนอาจนำไปสู่การกระทำผิด

5. ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการชั่วคราว

6. ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรม เข้ารับการปรึกษาแนะนำ รับการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ประกอบสัมมาอาชีพ หรือให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง

7. ให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์การที่รับเลี้ยงดูนั้นกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการใดๆ เกี่ยวกับการอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนตามที่ศาลกำหนด

8. กำหนดเงื่อนไขอื่นใดเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน¹⁰⁶

มาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนพิพากษาตามมาตรา 138 นี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะใช้มาตรการนี้ต่อเด็กและเยาวชนที่มีพฤติการณ์ที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรืออยู่ในสถานที่ที่อาจชักนำไปสู่การกระทำผิดและเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือเยาวชนนั้น ศาลก็จะกำหนดเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่พ้นจากการที่ศาลพิพากษาให้ปล่อย โดยให้กำหนดเงื่อนไขในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการบำบัดฟื้นฟูเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือเยาวชนนั้น

กรณีศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาซึ่งเกิดขึ้นก่อนมีการใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

เยาวชนเพศชาย อายุ 16 ปีเศษถูกฟ้องในคดีความผิดฐานร่วมกันลักทรัพย์ยานยนต์ในชั้นสอบคำให้การจำเลยได้ความว่าในวันเกิดเหตุรถจักรยานยนต์ของผู้เสียหายจอดอยู่ที่แพลตฟอร์ม 19 นาฬิกาปรากฏว่าพนักงานรักษาความปลอดภัยเห็นเยาวชนกับพวกรวม 3 คน ซึ่งเคยเห็นหน้ามาก่อนเดินวนเวียนรอบรถของผู้เสียหาย และเยาวชนขึ้นไปนั่งบนรถจักรยานยนต์ดังกล่าว พนักงานรักษาความปลอดภัยจึงไปไล่เยาวชนให้ออกจากบริเวณลานจอดรถและพนักงานรักษาความปลอดภัยคนดังกล่าวออกเเวในเวลา 20 นาฬิกา ต่อมาวันรุ่งขึ้นรถจักรยานยนต์คันดังกล่าวหายไป เยาวชนจึงถูกดำเนินคดี

¹⁰⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 138

ศาลสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ ผู้พิพากษาสมทบได้สอบถามมารดาของจำเลยเกี่ยวกับรายละเอียดของคดี ซึ่งได้ความว่าบิดามารดาของเยาวชนได้เลิกร้างกันตั้งแต่เยาวชนเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เยาวชนมีกลุ่มเพื่อนซึ่งอยู่ในละแวกบ้านชอบมั่วสุมเสพยาเสพติด ประเภทแอมเฟตามีนหรือยาบ้า กลุ่มของเยาวชนบางคนเคยถูกจับกุมฐานลักทรัพย์และรับของโจรรถจักรยานยนต์และถูกส่งไปฝึกอบรมที่สถานพินิจในข้อหารับของโจรรถจักรยานยนต์ จากใบรายงานแพทย์ตรวจร่างกายเยาวชนพบว่าผลการตรวจวิเคราะห์ปัสสาวะหาสารเสพติดให้โทษในวันรับตัวพบสารแอมเฟตามีนมากกว่า 5,000 นาโนกรัมต่อซีซี ผู้พิพากษาสมทบยังสอบถามมารดาของเยาวชนว่ารู้ไหมว่าเยาวชนเสพยาเสพติด มารดาเยาวชนรับว่ารู้ และเยาวชนชอบไปมั่วสุมเสพยาเสพติดกับเพื่อน แต่ไม่รู้จะห้ามปรามอย่างไร เยาวชนยังมีน้องชาย 2 คน มารดาเยาวชนมั่นใจว่าน้องชายของเยาวชนทั้งสองคนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะให้ความใกล้ชิดตลอดมา และปัจจุบันมารดาเยาวชนค้าขายอาหารตามสั่งได้กำไรมากขึ้นมีรายได้พอเพียง และมีเวลาว่างพอที่จะใกล้ชิดกับน้องชายเยาวชนทั้งสอง และปัจจุบันน้องชายของเยาวชนทั้งสองตั้งใจเรียน และขยันช่วยงานบ้าน ส่วนที่เยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมารดาของเยาวชนตอบว่าขณะเลิกกับสามีใหม่ๆ เยาวชนกำลังจะเป็นวัยรุ่น ส่วนน้องทั้งสองยังเล็กจึงให้ความสนใจน้องทั้งสองมากกว่า และปล่อยให้เยาวชนใช้ชีวิตอย่างอิสระ ไม่รู้จะสอนเยาวชนอย่างไร เพราะบิดาของเยาวชนก็ไม่ใช่ตัวอย่างที่ดี ไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว จนในที่สุดเยาวชนไปคบพวกกลุ่มที่มีความประพฤติไม่ดีและประพฤติตัวไม่ดีตลอดมา ซึ่งมารดาของเยาวชนยอมรับว่าหนักใจในความประพฤติของเยาวชน

เมื่อสืบพยานโจทก์จำเลยเสร็จ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและผู้พิพากษาสมทบเชื่อว่าเยาวชนลักทรัพย์และเยาวชนเสพยาเสพติดจริง แต่พยานหลักฐานไม่พอที่จะรับฟังว่าเยาวชนกระทำความผิดจึงใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 100 (กฎหมายเดิม) คือแม้เชื่อว่าจำเลยไม่มีความผิดและปล่อยตัวไป ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของจำเลยได้เพื่อแก้ไขฟื้นฟู แต่ไม่ได้ใช้มาตรานี้ เพราะไม่เคยใช้อำนาจตามมาตรดังกล่าว และพิพากษายกฟ้องจำเลยไปอย่างเด็ดขาดโดยไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของจำเลย ต่อมาศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไป

กรณีดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นกรณีก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ก็ตามซึ่งในขณะนั้นมีมาตรา 100 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 (กฎหมายเดิม) ที่บัญญัติว่าในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยไม่มีความผิดและปล่อยเด็กหรือเยาวชนไปถ้าศาลเห็นว่ามีเหตุสมควรจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน

นั้นด้วย ก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประสิทธิผลข้อเดียวหรือหลายข้อไว้ในคำพิพากษา ดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ใดอันจะจูงใจให้เด็กหรือเยาวชน ประพฤติชั่ว

(2) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกจากที่อยู่อาศัยในเวลากลางวัน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น หรือ ได้รับอนุญาตจากบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย

(3) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลหรือประเภทบุคคลที่ศาลเห็นไม่สมควร

(4) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำการใดอันจะจูงใจให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติชั่ว

(5) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมายเป็นครั้งคราว

(6) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมหรือประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ

ในการกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่งให้ศาลกำหนดระยะเวลาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามวรรคหนึ่งนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลเองหรือปรากฏจากรายงานของบุคคลตามมาตรา 101 วรรคหนึ่ง ว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวแก่การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประสิทธิผลเด็กหรือเยาวชนนั้นได้เปลี่ยนไป เมื่อศาลเห็นสมควรอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อใดข้อหนึ่งหรือทุกข้อก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้¹⁰⁷ ตามมาตรา 100 ดังกล่าวนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ตรงกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 138 ในปัจจุบัน ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในกรณีนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวในสมัยนั้นน่าจะมีดุลพินิจในการใช้มาตรา 100 ดังกล่าวเพื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขความประพฤติที่เสียหายและป้องกันมิให้เยาวชนนั้นกลับไปกระทำความผิดอีก แต่ถ้ามติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันย่อมจะอยู่ในดุลพินิจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะนำมาตรา 138 มาใช้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและประโยชน์ต่อสังคมต่อไป ทำให้สังคมมีความสุขที่ยั่งยืน

กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยเพราะหากศาลพิพากษาปล่อยเด็กให้ไปโดยไม่มีมาตรการดังกล่าวเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมหรืออยู่กับบุคคลที่จะชักนำเด็กหรือเยาวชนไปกระทำความผิดก็อาจทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดได้ ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดในการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประคับประคองเด็กและ

¹⁰⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 100

เยาวชนให้มีความประพฤติที่เหมาะสมและอยู่กับสังคมอย่างปกติสุข โดยคำนึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก¹⁰⁸

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาว่ากรณีใดศาลจะเห็นสมควรนำเด็กหรือเยาวชนที่ศาลพิพากษาให้ปล่อยเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ต้องอยู่ในดุลพินิจของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก การจัดสรรผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและปัญหาครอบครัวย่อมมีความสำคัญและเป็นเรื่องสำคัญ หากผู้พิพากษาศาลเยาวชนนั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคดีครอบครัวหรือเด็กหรือเยาวชน ซึ่งอาจจะไม่นำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่วงจรอุบาทว์ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนอาจไปกระทำความผิดได้ ดังกรณีศึกษา ดังนี้

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามที่ผู้วิจัยนำเสนอมาไม่ว่าจะเป็นมาตรการในการจำแนกเด็กหรือเยาวชน มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนและหลังฟ้องและมาตรการตามมาตรา 132 และมาตรา 138 ผู้วิจัยนำเสนอมีข้อขัดข้องที่จะนำมาตรการต่างๆ มาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด การที่จะนำมาตรการใดดังกล่าวมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนเพียงใดเพื่อยุติการดำเนินคดีนั้นย่อมจะต้องให้เกิดสมดุล (Balance) กับการคุ้มครองสังคมเป็นไปด้วยกัน จะคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสังคม ย่อมไม่เป็นธรรมต่อสังคมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 นี้ จะเป็นการอุ้มเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดจนลืมความเสียหายของผู้เสียหายหรือไม่ หรือบางคำถามถามว่ากฎหมายฉบับนี้สนับสนุนให้มีอันธพาลเด็กครองเมืองหรือไม่ ย่อมเป็นโจทย์สำคัญ¹⁰⁹ เพราะสังคมจะมองว่าเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหว ไร้เดียงสา และเป็นผู้ที่ต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู ต้องเป็นผู้ที่มีคนให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตและต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาจนเด็กและเยาวชนจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อันถือได้ว่ารัฐเป็นบิดาของเด็ก (The state is the father)¹¹⁰ ซึ่งต้องมองที่ตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและจะต้องมองที่ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนเป็นสำคัญ การที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้นต้องย้อนไปดูที่สังคมที่สร้างปัญหาให้เด็กและเยาวชนนั้น จึงต้องถือว่ารัฐเป็นผู้ผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด เพราะไม่มีนโยบายแก้ไขสังคมที่ดี ดังนั้น รัฐ

¹⁰⁸ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อที่ 3(1)

¹⁰⁹ เสดิม เพ็ชรกุล, มุมมองอีกหนึ่งมุมของกฎหมายเด็กฉบับปัจจุบัน บทความหน้า 61 โครงการสัมมนาด้านวิชาการ เรื่องกฎหมายเยาวชนและครอบครัวฉบับใหม่ ประชาชนได้อะไร โดยคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

¹¹⁰ วัชรภรณ์ พิมจุฬา, ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2547, หน้า 21 -23

จึงต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองของเด็กหรือเยาวชนและบิดามารดาซึ่งเป็นการแสดงบทบาทเสมือนบิดามารดาของเด็ก (state is the father) ซึ่งหลักดังกล่าวนี้มีวิวัฒนาการมาจากการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกฎบัตรของสหประชาชาติ ข้อตกลงของประเทศที่มีเจตจำนงที่จะปกป้องเด็กและเยาวชนอันได้แก่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎบัตรของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกริดรอนเสรีภาพโดยการแสดงบทบาทดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก¹¹¹ แต่อย่างไรก็ตามหัวใจของการดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็คือการแก้ไขความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนพร้อมที่จะกลับมาสู่อ้อมอกของสังคมอย่างยั่งยืนและเป็นกำลังสำคัญของชาติสืบไป

สรุปแล้วกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90 นี้ ถ้าหากเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำและได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่อยู่อาศัยสถานพินิจเสนอต่อศาลแล้ว ก็จะทำให้เยาวชนไม่ต้องขึ้นศาล และสามารถกลับมาสู่ครอบครัวสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไปได้ แต่ถ้าเยาวชนไม่อาจเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90 เพราะไม่รู้สำนึกในการกระทำหรืออัตราโทษสูงเกินกว่า 20 ปี เยาวชนนี้ก็จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ต้องถูกดำเนินคดี ต้องเข้าไปนั่งในห้องพิจารณา แต่ถ้าศาลเห็นว่ายังไม่สมควรพิพากษา ศาลก็จะสามารถนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 132 และ 138 มาใช้กับเด็กและเยาวชนนี้ได้ต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

---

¹¹¹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 (1)